

Eventyret i Andesfjellene

Hvor veien slutter, begynner eventyret. Du havner ikke i Marañon-dalen i Andesfjellene ved en tilfeldighet. Vi ble med et lite reiseselskap med stort hjerte på ekspedisjon til det utilgjengelige og isolerte Peru. Det ble et sterkt møte med mennesker og mektig natur.

TEKST OG FOTO: RUNAR LARSEN

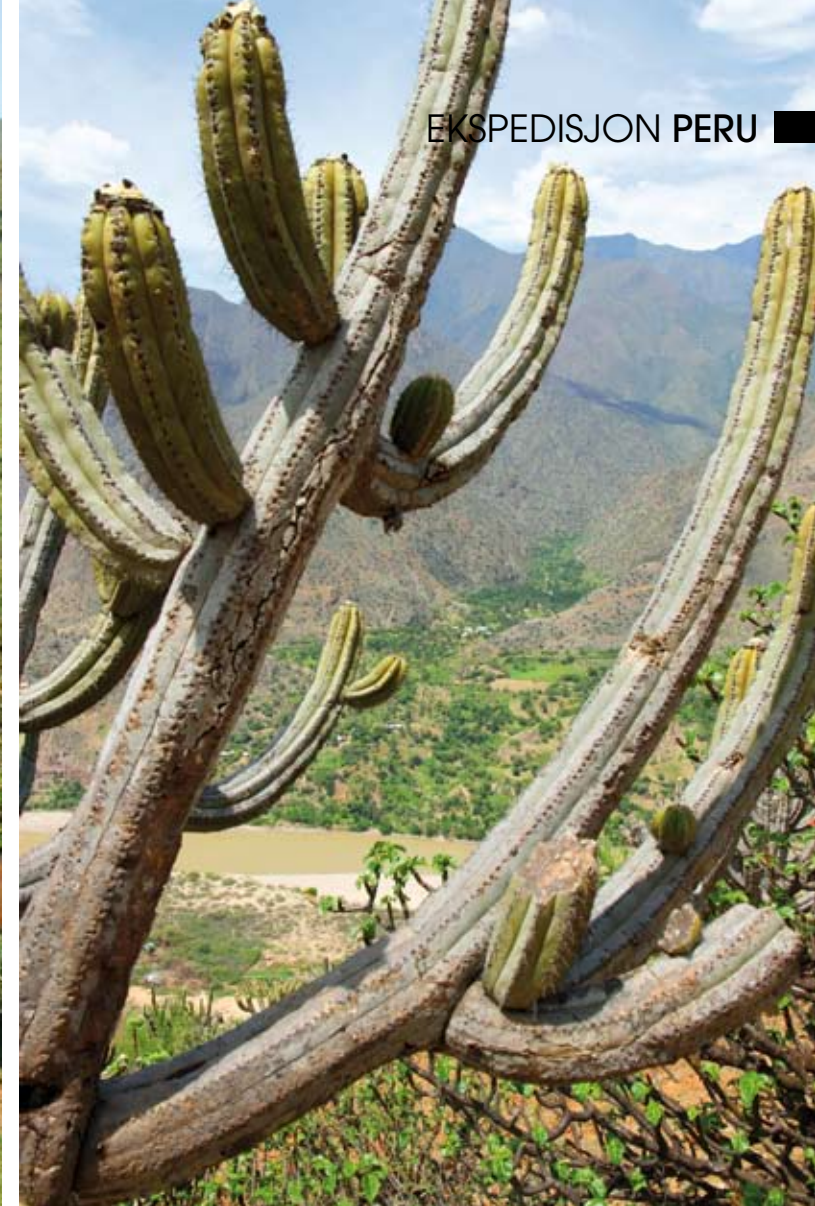
INN I DET UKJENTE: Naturen i Andesfjellene er mektig. Vår ferd inn i det ukjente går til fots og med hest.

▲ **SKREDDERSYDD:** Landsbyen Celendin er kjent for hatteproduksjon, og er en av de siste byene vi besøker før vi reiser inn i isolerte Marañondalen.

▲ **RIDDERE I KAFFELAND:** Muldyr og hest fungerer utmerket som framkomstmiddel, selv for urutinerte ryttere. Terrenget er karrig, men vakkert. De firbeinte viser vei gjennom kaffeplantasjer i Duraznillo.

▲ **ISOLERT:** Det er frodig ved elva Marañon, men potensialet er foreløpig uforløst. Med litt ekstern hjelp er imidlertid håpet at kollektivsamfunnet skal se nytten av mer enn kokaplantene, og dyrke sunn frukt og grønnsaker.

Kokabonden Agustin Barreno Arteaga ser opp fra den grønne åkeren og peker mot himmelen. – Det var der de kom.

Tidlig en sommermorgen i 2003. Sola kastet sine stråler over Marañon-dalen fra en skyfri himmel. Akkurat som denne dagen nesten 10 år senere. Så ble idyllen brutt av maskinell bråk fra oven. Storøyde beboere i kokasamfunnet Medan oppdaget to fly og et helikopter høyt over dalen. Sånt er ikke dagligdags. De fleste av de vel 120 familiene i den avsides landsbyen hadde aldri sett en flygende maskin før.

– Jeg sto i åkeren og tenkte: Hva i all verden skal de her? Leter de etter steder for gruvedrift? Og så begynte det plutselig å regne.

Nedbøren som ble sluppet fra fly og helikopter, viste seg å inneholde en slags sopp som raskt tok knekken på alt planteliv i kollektivsamfunnet hvor kokaproduksjon er alfa omega for økonomien.

– Det tok et par år før plantene var tilbake, mens selv i dag er den preget av giftangrepet. Vi får rett og slett ikke så store mengder som før, sukker Agustin.

Rundt oss står svarte trær som døde bevis på at naturen ikke er som den skal være. Kokabonden fikk snart høre at det var amerikanske fly som hadde seilt inn over luftrommet. Men verken amerikanerne eller Perus egne myndigheter advarte mot sprøytingen. Samfunnet fikk heller ingen forklaring på hva – og ikke minst hvorfor – dette skjedde. Ei heller vet de om tiden leger alle sår.

ET EVENTYR. Spol et par dager tilbake i tid. Vi gjør oss klar for ekspedisjon. Åstedet er Nord-Peru, øst for byen Cajamarca, hvor inkakongen Atahuallpa ble tatt som gissel av den spanske erobreren Pizarro i 1532, og det veldige inkariket falt som en direkte konsekvens av slaget ved byen. Underlegne mot en lokal hær på 70 0000, men med våpen og hester, red de 168 spanske konkvistadorene inn på hest og overmannet inkakongen og vant folket. Resten er historie. Nesten et halvt årtusen senere er den spanske innflytelsen fremdeles sterk over hele kontinentet, men akkurat det området vi er i ferd med å reise inn i er svært ukjent.

Vi kjører med bil i over 4000 meters høyde, og ned til Chumuch. Det hyppigste transportmiddelet er uansett muldyr og hest, så biler er sjeldne syn. En og annen støvsky i det fjerne røper at det er andre

motoriserte fartøy her også. Men ikke mange. Chumuch er inngangsporten til det ukjente. Man skal lete lenge for å finne den lille landsbyen på et kart. Og her hvor veien slutter, overtar det virkelige eventyret. Denne gangen med firbeinte hardhauser som bærere og transport. Opp. Opp. Opp. Og ned igjen, på stier som stammer helt tilbake fra den over 2000 år gamle Chachapoyaskulturen. Inkastiene ved Cusco og Machu Picchu er til sammenligning «bare» 500 år gamle.. Andesfjellene har utallige daler, skjermet fra sivilisasjonen med enorme fjellkammer. Hvem var det som sa at det ikke finnes uoppdagede perler igjen her på kloden?

– Verden er jo blitt så liten, heter det.

Mellom frodige daler og golde høyder her oppe i Peru, skjønner vi at mantraet er feil. Hit kommer ingen turister. Ikke for at det er så lite å se, men på grunn av stedes avsides beliggenhet. Muligheten for å treffe urbefolkningen som knapt har sett et utenlandsk menneske er stor.

NEVENYTTIG DUO. Det var nesten ved en tilfeldighet at Øyvind Wesseltoft og hans peruanske kompanjong Carlos Burgas kom over Marañondalen for fem år siden. Wesseltoft driver Coex Amazon sammen med sin peruanske kone Laura. Det er et lite reiseselskap som nå har tatt oss med på et eventyr heller enn en reise. Spesielt etter at veien er lagt bak oss, bokstavlig talt. Vi er inne i områder som faktisk ikke er offisielt kartlagt. Mobilsignalet blir borte, og de neste seks dagene skal vi føle oss som pionerer og utforskere.

Med nyinnkjøpt og skreddersydd hatt på hodet og én hestekraft som motor, går det raskt å drømme seg inn i rollen som en av de virkelig store oppdagelsesreisende i Peru. Da Hirham Bingham fektet seg gjennom tett skog og kom over den forlatte og overgroddde inkabyen Machu Picchu sør i landet i 1911, var det starten på det som i dag er en av kontinentets mest populære turistattraksjoner.

Du går sjelden alene i fjellene og daler ved den hellige byen, men her er virkeligheten en helt annen. Vi traver (ingen tidligere

«Mobilsignalet blir borte, og de neste seks dagene skal vi føle oss som pionerer og utforskere»

◀ **KOKA:** De kan tygges eller drikkes som te, men siden bladene også brukes i produksjonen av kokain er det et omdiskutert produkt. Kokabonden Agustin sliter fortsatt med avlingen etter at amerikanske fly og helikopter sprøytet åkeren hans for snart ti år siden.

ridekompetanse er nødvendig – dette går som en lek), spaserer og klatrer på den ulendte sti, men ruten er slettes ikke tilfeldig. Det er heller ikke valget av overnattingssteder. Underveis sover vi blant annet på et tørkerom for kokablader og på gulvet i et klasserom. På hvert stoppested har Wesseltoft og Burgas initiert prosjekter innenfor helse og miljø. Mens økonomien i Peru offisielt går så det suser, har isolerte provinser utenfor storbyene store utfordringer. Mye handler om utdanning, men da gjerne på det enkle plan: I regi av Coex Amazon er det startet alt fra resirkuleringsprosjekter til landsbruksinitiativ. Sistnevnte spesielt for å skape alternativ til den tradisjonelle kokaproduksjonen. Jorda er fertil, men svært underutnyttet. Takket være den nevenyttige duoen blir det snart en ny vår – og frisk høst med produksjon av frukt.

Når vi padler over Marañon-elva med bambusflåte (hestene er sendt tilbake til start) til samfunnet i Medan, møtes vi av applaus og begeistring av barna.

– Don Øyvind! Don Carlos! Los turistas! Bienvenido!

Inntil for 40 år siden var stedet fullstendig isolert, ikke bare fra verden, men også fra Peru som stat.

De synes selvsagt det er stort å få besøk. Vi synes det er stort å være på besøk. Sjelden har uttrykket «utenfor allfarvei» passet bedre.

KOKA, IKKE KOKAIN. Det er her vi møter kokabonden Agustin. De mest synlige sårene etter sprøytingen er leget, men den hardføre

«La hoja de coca no es droga. Kokabladet er da ikke narkotika!»

planten har ikke kommet seg helt. Størrelsen på bladene er mindre. Det betyr færre kilo når de skal høstes, tørkes og selges. Og mindre penger.

Hva var så årsaken til at ukjente personer plutselig ville ta knekken på kokaplantasjen? Kokain, selvsagt.

Agustin trekker på skuldrende:

– La hoja de coca no es droga, sier han.

Kokabladet er da ikke narkotika.

Så hva er egentlig forskjellen på koka og kokain? Det kan tygges og drikkes, det er først når kokabladet foredles at det blir skummelt. For å lage kokain trenger du nemlig bensin, svovelsyre og masse annet svineri – i tillegg til kokablader. Men mange sperrer øynene opp i ren forferdelse om du røper at du har vært i nærkontakt med de grønne bladene. Og spør, i fullt alvor:

– Er ikke det akkurat det samme som å ta kokain?

Svaret er enkelt: Nei.

I Andesfjellene har kokaplanten vært en naturlig del av samfunnet så lenge man kan huske, både som medisin og i religiøse seremo-

▶ **ENKLE KÅR:** Det er få turister som har vært på besøk i de bortgjemte samfunnene i Marañondalene. Det føles litt som å komme hundre år tilbake i tid. Men gjestfriheten er på topp, og praten går lett om alt fra fiske til fotball.

nier. Kokabladeene inneholder en rekke næringsstoffer, og motvirker blant annet høydesyke. Det vanligste er å tygge bladene eller drikke dem som te. Det hjelper mot mageknipe, hodepine og kvalme. Helt naturlig. I tillegg skal planten hjelpe fordøyelsen. Temmelig uskyldig sammenliknet med det hvite pulveret kjent som de rikes partydop. Siden planten er en nødvendig ingrediens av kokainproduksjonen, er det selvsagt big business også i land som Peru. Det er nemlig ingen hemmelighet at mange bønder tjener store penger på å produsere kokaplanten for kokainprodusenter.

Stormakten ønsker totalforbud mot produksjon av koka, og har ved flere anledninger alliert seg med Sør-Amerikas kokaproduserende stater, som Peru, Bolivia og Colombia, og ødelagt åkrene. Problemstillingen blir dermed kompleks: En av de eldste kulturplantene og et moderne symbol på kulturell identitet i Andesregionen, eller dop?

– Vi produserer ikke kokain. Dessuten er vi pålagt å selge en viss prosent av avlingen til staten. De betaler imidlertid dårligere enn lokale bønder. Så situasjonen er vanskelig, sier Agustin.

Hva gjør så staten med innkjøpte kokaplanter? Selger det tilbake til markedet – til en høyere pris. Konsekvensen er selvsagt et gigantisk paradoks: Deretter har ingen kontroll på om produktet havner i ulovlig produksjon av narkotika...

► **REISER MED MENING:** I regi av Coex Amazon er vi med på en rekke samfunnsfremmende tiltak under reisen. – Samtidig handler det mye om å bevisstgjøre kultur, som de har grunn til å være stolt av, smiler Øyvind Wesseltoft i reiseselskapet.

TANNPUSS OG VM-HISTORIE. Om kvelden samler hele landsbyen seg på fotballbanen for å underholde de merkelige gjestene fra Norge. Sang, dans, diktlesing og skuespill framføres på stolt vis. Mot slutten av det kulturelle programmet takker vi for kvelden med utdeling av små gaver. Selv får jeg i oppgave å demonstrere tannbørsting:

I begrenset belysning foran et par hundre små og store, pusser jeg så lenge og intenst at Flode ville blitt grønn av misunnelse. Enkle, men viktige grep for en bedre hverdag? Definitivt. Hjelp til selvhjelp, eller rett og slett bærekraftig turisme. Med tannkrem rundt hele munnen deler jeg og reisefølget ut tannkoster og tannkrem til de minste. Tidligere har vi gitt bort et par fotballer og volleyballer – til stor glede blant både barn og voksne.

– Men vi gir aldri ukritisk. Det er jo enorme behov, så derfor blir vi kjent med folket, og gjør ting sammen. Gjerne med fokus på miljø. Første gang vi kom til Medan var det søppel over alt. Nå er det så rent og pent. Samtidig handler det mye om å bevisstgjøre kultur, som de har grunn til å være stolt av, smiler Øyvind Wesseltoft.

VARIERT NATUR. Peru er et av landene i verden med flest typer mikroklima. Ørken, høyfjell og jungel ligger som lag fra vest til øst.

«Huset er laget av jord og stein, og vi har fått losji på gulvet i koka-tørkerommet»

Men selv oppe i fjellet forandrer naturen seg fra dal til dal. Nye hester har ankommet fra neste dal, og hjelper oss og bagasjen gjennom det nydelige terrenget. Underveis bader vi i elva, og spiser nystekt marsvin i den lille landsbyen Tupen.

– Kanskje møter vi Hitler, sier Wesseltoft, og forklarer:
– Slaveri ble offisielt avskaffet i Peru i 1823. Men i Tupen drev en despotisk slavedriver med jernhånd helt fram til sin død i 1995. En av hans løsninger fikk navnet Hitler. Det viser jo bare hvor lett det er å forsvinne fra det formelle og regulerte Peru, og leve fullstendig isolert, sier kjentmannen.

Hitler glimrer med sitt fravær i det idyliske og frodige stedet ved elva. Vi fortsetter bratt oppover dalen, til Corontas hvor hestepasser Edison holder hus. Den unge mannen har verken strøm eller vann innlagt, men en parabolantenne drevet av solcellepanel holder hobbyen hans i sjakk.

– Jeg elsker fotball! Så vidt jeg husker har ikke Norge vært i VM siden 1998. Men da slo dere jo Brasil, gliser Edison mens vi spiser fritert yukkarot og kylling.

Huset er laget av jord og stein, og vi har fått losji på gulvet i koka-tørkerommet. Utsikten fra Corontas er like slående som Edisons

◄ **MANN MOT NATUR:** Eller i pakt med naturen, for å være mer presis. Turen er tøff, men svært givende. Uten mobilsignal, langt utenfor allfarvei. Var det noen som sa at verden var blitt for liten?

fotballkunnskaper. Elva renner mange hundre meter nede i dalen, mens Andesfjellenes kuperte fjell og daler lager mektige vegger i alle retninger.

MOT SIVILISASJONEN. Herfra går ferden mot sivilisasjonen igjen. De siste dagene rir vi gjennom jungel og tåkeskog og inn til kollektivsamfunnet Duraznillo. Kaffedyrking er den store inntektskilden, og den to tusen år gamle ruinbyen Getones i umiddelbar nærhet er et arkeologisk vidunder (men), overtatt av naturens grønne hånd. Det er fortsatt tre-fire timer til veiforbindelse, men siden veien stadig kommer nærmere er dette et sted hvor oppdagelseslystne turister i større grad – men fortsatt i liten skala – kommer til å kaste sine øyne på.

Etter en liten uke uten vante goder (eller plager?) som mobilsignal, internett og varm dusj, setter vi kursen mot sivilisasjonen igjen. Neste etappe går med bil mot fantastiske Kuelap, en festningsby som ble bygget i høytidene til Chachapoyaskulturen omkring år 900, lenge før de mer berømte inkaene kom til makten. Det er ikke like stort og mektig som Machu Picchu, men sannelig ikke langt unna. Og med fullstendig fravær av store mengder turister, er Kuelap kanskje en vel så imponerende opplevelse totalt sett. Men hit kommer du ikke med tog!

BÆREKRAFTIGE OPPDAGERE. I provinshovedstaden Chachapoyas er det tid for refleksjon. For første gang på en liten uke sjekker vi inn på standsmessig hotell, og lar beina hvile mens hodet forsøker å bearbeide inntrykk fra ekspedisjonen. Peru er verdens 20. største land, men relativt ukjent for folk flest – om vi ikke regner med superkjendisen Machu Picchu.

I Andesfjellenes fjerne dalstrøk, kan selv den mest kresne turist finne høydepunkter vi trodde var forbeholdt oppdagerer for hundre år siden. Men på lokalbefolkningens premisser. Vårt fotavtrykk skal vises. Noe annet er uunngåelig. Men det skal være positive merker som settes på både natur og samfunn. ■

▼ **HEMMELIGHET:** Festningsbyen Kuelap er en av Perus best bevarte hemmeligheter, og høysetet til Chachapoyaskulturen som eksisterte før inkaenes tid.

Beliggenhet: Vest i Sør-Amerika, med Andesfjellene som skiller kyst og jungel. Marañondalen ligger nord i Andesfjellene.

Fakta Peru

Hovedstad: Lima
Folketall: Ca. 30 millioner (derav 9 millioner i Lima)
Språk: Spansk (hoved), aymara og quechua. God engelskkunnskap blant guider i turistbransjen, ellers begrenset nivå.
Valuta: 1 sol = 2 NOK.
Visum: Nordmenn trenger ikke visum for opphold i inntil 90 dager.
Vaksiner: Difteri/stivkrampe, polio, hepatitt A samt gulfeber. Med mindre du skal til lavjungelen er malariatabletter unødvendig.

► Komme hit

Ingen direktefly til Peru fra Norge. Den mest praktiske reiseruten er fra Gardermoen til Amsterdam med KLM (www.klm.com) og direkte til Lima derfra. Samlet reisetid cirka 16 timer, pris fra kr 9500. British Airways (www.ba.co.uk) har litt billigere tilbud (fra kr 7500) med lengre reisetid (26 timer) fra Gardermoen via London og Miami. Søk etter tilbud og tilgjengelighet f.eks på www.ticket.no.

► Om turen

Det norsk-peruanske reisebyrået Coex Amazon (www.coexamazon.com) er eksperter på reiser utenfor allfarvei i Peru. De gjennomfører turer til Marañondalen med jevne mellomrom, gjerne kombinert med andre opplevelser, som for eksempel besøk i jungelen i Amazonas. Vår rundreise startet med innenriksfly fra Lima til historiske Cajamarca, som er utgangspunktet for ekspedisjonen. Høydepunktet var ekspedisjonen

med hest og til fots gjennom selve Marañondalen, før det ble transport med bil til sivilisasjonen og byen Chachapoyas. Herfra kan du reise tilbake til Lima og ta fatt på nye eventyr andre steder i landet, eller fortsette inn i jungelen. Pris avhenger av hvilket opplegg du skal være med på, veiledende eksempel: 16 dager for gruppe på 4 til 6 personer med turleder, inkluderer alle overnattinger, de fleste måltider, all innlandstransport, inngangsbilletter til nasjonale parker, lokale guider og tjenestepersonale; fra kr 24 000 per person.

► Bærekraftig turisme

Besøk i isolerte kollektivsamfunn hvor koka- og kaffedyrking er den største inntektskilden. Spennende menneskemøter og historie hele veien! I tillegg er dette en tur med fokus på bærekraftig turisme, hvor sporet som etterlates skal være positivt. Coex Amazon har startet alt fra landsbrukstiltak til bevisstgjøring av kultur, alt på lokalsamfunnets egne premisser.

► Passer for

Den eventyrlystne! Turen går til fots og med hest. Grei hytte-til-hytte form anbefales; terrenget er variert, og det kan bli veldig varmt midt på dagen. Det kreves ingen rideerfaring på forhånd; vi var på vår aller første ridetur og det gikk veldig bra. Husk gode sko!

► Tips til turen

Siden reisen går til isolerte landsbyer, er det hyggelig å ha med noen enkle gaver. Ballonger, fotballer og skrive/tegnesakker blir veldig godt mottatt.

www.peru.travel
www.coexamazon.com